

6. A CSÍKSZENTMÁRTONI ROVÁSFELIRAT

Kétszáz esztendeje ismerik a *csíkszentmártoni* rovásfelirat másolatát, de mindez ideig sem a helyet, sem a szöveget megnyugtatóan nem oldották meg. A helyek közül Csíkszentmiklós, Csíkszentmihály, Csíkszentmárton és Gyergyószentmiklós jöttek tekintetbe.⁵⁷

A csíkszentmártoni szövegnek két különböző kéztől eredő másolata maradt meg. Az egyik Szilágyi Sámuel táblai ülnöktől (1749), a másik a marosvásárhelyi Ismeretlenlőtől két példányban (1751 május 26). Utóbbi már nem eredeti kézirat, hanem XVIII. század végi pontos másolás. A marosvásárhelyi másolat címéből kitűnik, hogy a felirat helye Csíkszentmárton. Az utóbbi másolat nem a Szilágyi-féle megye vissza, mint ahogy ezt eddig gondolták, hanem önálló, eredeti, pontos másolat, amely olyan függelék is tartalmaz, amely a Szilágyi-féle másolaton nem szerepel. A Szilágyi—Dezsericzky-féle szövegnek nem volt megfejtése, mert a rovásírást alaposan nem ismerték. A marosvásárhelyi Ismeretlen rovásírási kézirati gyűjteménye arról tanúskodik, hogy szerzője behatóan foglalkozott a székely rovásírással, alaposan ismerte azt, így másolatában — mely megfejtést is tartalmazott — megőrzött olyan finom ligatúra-jelöléseket is, amelyek a Szilágyi-féle szövegből nem tűnnek ki. Megfejtésüknél így a marosvásárhelyi Ismeretlen kéziratmásolatára mint legpontosabb szövegre kell támaszkodnunk, amely nemcsak a felirat külső formáját, pontos rovásjeleit őrizte meg, hanem a felirat helyének nevét is, Csíkszentmártont.

Csíkszentmihálynak is megvolt a maga rovásírási felirata (ld. 76. oldalon), azonban annak szövege a mienktől eltért, rovásjelei nem maradtak fenn. Magyarozatát Németh József volt szentmihályi plébánostól ismerjük, aki ott 1757-től 1780-ig működött, tehát úgy a saját, mind a közeli *Csíkszentmiklós* templomára, felirataira nézve hiteles tanúnak számít. Az utóbbi helyen azonban rovás feliratról mit sem tudott, de nem is tudhatott, mivel a megmaradt kérdéses rovásfelirat más vidéken: Alcsikban, *Csíkszentmártonban* volt.

A *csíkszentmártoni* felirat eredeti alakja, rovásjelei, megfejtései a következők:

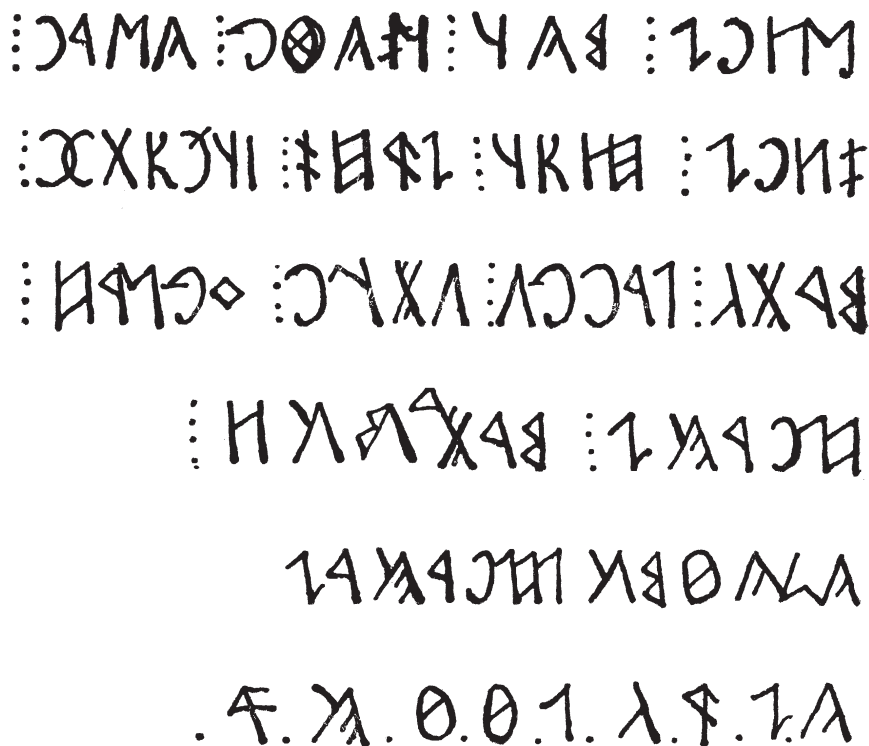
A felirat legutolsó olvasata, Németh Gyula után, a Szilágyi-féle másolat alapján ez volt:

„*Urnaq születtétél fogván irnaq ezörölszázegy esztendőbè; Mátyás, János, Estyán kovács csináltáq; Mátyásmešter, Gergely mešter csináltáq.*”

A marosvásárhelyi Ismeretlenlennél szereplő függelék megfejtése Szabó Károly szerint a következő volt:

„*Éljás csinálta*”

⁵⁷ *Sebestyén Gy.*, i. m., 1915, 54—68., X. melléklet és 4., 5. kép („Csíkszentmiklós”). — *Németh Gy.*, i. m. 1934, 8—9., II. melléklet. — *Németh Gy.*, A csíkszentmihályi felirat: KCSA., II (1932), 434—436. („Csíkszentmihály”). — A marosvásárhelyi Ismeretlen másoló: *Sebestyén Gy.*, i. m., 60., 5. kép („Csíkszentmárton”). — Gyarmathi Sámuel szerint: *Orbán Balázs*, A székelyföld leírása, II. Pest, 1869, 105. („Gyergyószentmiklós”).

19. kép. A csíkszentmártoni felirat

A felirat eddigi olvasataival szemben, a szóelválasztó pontok figyelembevételével vagy figyelmen kívül hagyásával, kétféle olvasat is lehetséges, mert a ligatúrákat figyelembe véve, szembetűnően módosul a rovásírásos szöveg értelme. Kiténik, hogy az apró elírásoktól, a felirat kisebb rongálódásától eltekintve, a marosvásárhelyi másoló másolata kifogástalan, tehát számos írásjelet nem lehet eltorzítotttnak tekinteni.

A csíkszentmártoni felirat megoldását az alábbiakban ismertetem:

1. Váronk : meget : Viság jolyó : egván :
2. Igy ironk : ezröt : százegy : esztendőbè :
3. Mátyás : János : S^ebasttion : kovács :
4. csinálták : Mátyásm^ester :
5. Gergelym^est^ercsinálták
6. G. ij.a.s. i.ly.ly.alt.a.

A felirat szövegéből megállapítható, hogy kovács mesteremberek segédekkel együtt, munkájuk befejezését azzal ünnepelték meg 1501-ben, hogy közösen rovásírásos feliratot szerkesztettek, amelyben nevüket megörökítették.

A felirat szövegére jellemző, hogy kétszáz esztendei megoldási kísérletek után még mindig adódik valószínűsíthető olvasási változat. A két változatot nézve, az az érzésünk, hogy a mesteremberek szándékosan, talányszerűen fogalmazták meg a feliratot: a felirat első sorába egy népdalszerű szöveget szöttek be. Amíg a korábbi változat első sorában a szavak az elválasztó pontokat figyelembe nem véve azokon túlmennek, de értelmezhetők, addig a mostani változatban az elválasztó pontok beartásával érdekes, valószínűsíthető olvasatot nyújtanak.

A korábbi megfejtésekből a „születeletül” szó nem igazolható, nem tétélezhető fel számos rovásjelnek elírása vagy rongálódása. Ez a szó így erőltetett megoldásnak látszik.

A mostani olvasási változatnak, a szóelválasztó pontokon kívül, földrajzi támpontjai is jelentkeznek. Egyedül Csíkszentmárton megett találjuk az ingoványos *Fiság* (*Viság*) folyót, míg Gyergyószentmiklós, Csíkszentmiklós, Csíkszentmihály környékén ilyen rokon hangzású mocsaras folyót, vár (vártemplom, várkastély) megett nem lelünk. Az *Igván* szó az *ingván*-nak, *ingovány*-nak megfelelője. Anonymusnál szerepel egy *Igfon erdő*,⁵⁸ mely folyómenti lapályi mocsári erdőt jelent, tehát rovásírás adatunkra nézve magyarázatot nyújthat.

Az *urn^aq*, *irn^aq* kifejezési mód rossz, mert az *on* ligatúra rovásjele a feliratban két helyen is megállapítható és előfordul még Karácsonfalván és a Marsigli-féle naptármásolatban is, így az *uronk*, *ironk*, *váronk* olvasat lenne a helyes.

Az *uronk*, illetőleg a *váronk* szó kezdő betűje adja a legnagyobb problémát, mely vagy az egyik, vagy a másik szó rovásjelinek választása esetén a felirat szövegének értelmét gyökeresen megváltoztatja. Eddig az *ur* szó mellett döntött minden megoldási kísérlet. Azonban hiánytalan *u* rovásjelet nem találunk, az alsó összekötő vonalai hiányzanak, csonkák. A *v* rovásjel ellenben teljes egészében megvan, alsó jobb szárához tartozó, visszahajló tört szárral. A *v* és *r* hangkapcsolat egyaránt előfordul. A *v* jel aljához kapcsolódó *a* rovásjel fordított alakjának megfelelőjét a karácsonfalvi felirat *k^arácson* szavában is megtaláljuk.

A székelyderzsi felirat *pap* szavában ugyancsak ék alakban visszahajló *a* rovásjelet látunk. A *váronk* szó olvasatára tehát lehetőség van, de ténylegesen is a *v* rovásjelét ábrázolták.

Az 1. sorban az *f* rovásjelen jobb oldalt félhold alakú toldás látszik, mely kettőzött alakjában összevonást feltételez, tehát a *f^olyó* szó ligatúrája és olvasata lehetséges. A hozzákapcsolódó folyónév *g*-vel végződik, első része rosszul olvasható összevonást mutat, melyből *t* és *gy*, vagy rosszul másolt *v* és *gy* jelek vehetők ki. A *gy* rovásjel használatának a szövegben kétféle alakját találjuk, az *egy* és az *igy* szóban (2 sor), az átkötő rovátkák helyzete szerint. A kérdéses hely *gy*-je az *egy* szóval semmiféleképpen sem függ össze, hanem az *igy* összevonással mutat rokonságot.

⁵⁸ Szabó Károly, Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tet-teiről. Pest, 1860, LI. fejezet, 74. (Mén-Marót vezér vitézeinek sokaságát Bihar várában hagyván, maga feleségével és leányával színök elől megfutamodván az *Igfon* erdejében kezdte lakozni).